

"Tahayyülde safsata hasıl olur, mezcine eğer olmaz muktedir."cümlesinin açıklar mısınız?

"Dimağda merâtip var, birbiriyle mültebis, ahkâmları muhtelif. Evvel tahayyül olur, sonra tasavvur gelir.

Tahayyülde safsata hâsıl olur, mezcine eđer olmaz muktedir.

Bâtıl şeyleri güzel tasvir etmek, her demde, sâfi olan zihinleri cerhtir, hem idlâli."(1)

Tahayyül: Hayal etmek, bir şeyi önce zihinde canlandırmak demektir. İnsan zihnini bir düşünce fabrikasına benzetecek olursak, düşüncenin ilk işlem ve ham durumu bu hayal kısmıdır. Yani insan önce **hayal** ederek düşünmeye başlar, sonra diğer merhale ve aşamalar gelir.

Tasavvur: Bir şeyi zihinde şekillendirmek, tasarlamak manalarına geliyor. Yani hayal edilen tabloların biraz daha işlenmiş ve şekillenmiş aşaması oluyor. Kalptan gelen soyut manalar **hayal** ve **tasavvur** aşamasında betimlenip şekilleniyor. Böylece ilk somut merhalesi başlamış oluyor.

Hayal aşamasında zıtlar iç içe olduğu için, hayal eden kişi bu zıtları bir birinden temyiz ve tefrik gücüne sahip olmalıdır. Mesela, insan hayalen binayı çatısından başlayarak temele doğru yapabilir, ama bunu hakikat ile mezcetmek ya da bu hayali imkanı realite ile karıştırmak safsata olur.

Hayal ile **hakikat** arasında ince bir hesap, ölçülü bir tefekkür kurmak iktiza eder. **Tahayyül**, hakikatleri etraflıca ve bütün cihetleri ile keşfetmede ya da genişletmede önemli bir cihazdır. Bu cihazın kullanım dozajı iyi ayarlanmaz ise safsataya kaçır. Bu yüzden tahayyül aşamasında hakikat ile hayal arasında bir ahenk ve ölçü mezci yapılmaz ise safsata kaçınılmaz olur. Avam insanların temsil ve hikayelerdeki edebi sanatları hakikat telakki etmesi, bu mezc ve denge işini iyi yapamamasından dolayıdır.

(1) bk. [Sözler, Lemeat](#).